

Matchmaking för landsbygden

- En studie i hur husinventeringsprojekt på landsbygden kan verka som en brobyggare mellan fastighetsägare och landsbygdsdrömmare

Matchmaking for the countryside

- A study of how inventory-projects of empty properties on the Swedish countryside can build bridges between property owners and the countryside dreamers

Pernilla Björverud

Kandidatarbete • 15 hp
Agronomprogrammet – landsbygdsutveckling
Institutionen för stad och land
Uppsala 2020

Matchmaking för landsbygden

- En studie i hur husinventeringsprojekt på landsbygden kan verka som en brobyggare mellan fastighetsägare och landsbygdsdrömmare

Matchmaking for the countryside

- A study of how inventory-projects of empty properties on the Swedish countryside can build bridges between property owners and the countryside dreamers

Pernilla Björverud

Handledare: Katarina Landström, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land

Examinator: Ildikó Asztalos Morell, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå, G2E

Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling

Kurskod: EX0888

Kursansvarig institution: Institutionen för stad och land

Program/Utbildning: Agronomprogrammet - landsbygdsutveckling

Utgivningsort: Uppsala

Publiceringsår: 2020

Omslagsbild: Hus i Östhammar kommun, Pernilla Björverud, privat foto

Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Nätverk, nätverksanalys, strukturella hål, sammanbindande socialt kapital, överbyggande socialt kapital, ödehus

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land

Sammanfattning

Urbaniseringen har lett fram till situationen där en stor del av Sveriges landsbygd står idag, med ett minskande befolkningsantal och en ökande medelålder. För att servicefunktioner som affär och skola ska kunna upprätthållas på landsbygden behövs det invånare. För att landsbygderna ska kunna utvecklas behövs dessutom en nettoökning av invånare. Runt om i Sveriges kommuner har det under de senaste åren startas upp projekt där en inventering av outnyttjade fastigheter genomförs. Detta i syfte att försöka få loss några till försäljning eller uthyrning till människor som vill flytta ut på landsbygden. Problemet ligger i att ägarna till de outnyttjade fastigheterna inte ser något värde i dem, samtidigt som det finns människor som drömmer om att köpa ett renoveringsobjekt på landsbygden. Med hjälp av en nätverksanalys har denna studie undersökt hur husinventeringsprojekt i två svenska kommuner går tillväga för att bygga en bro över det strukturella hålet mellan fastighetsägare och intressenter. Resultatet visar att projekten arbetar för att bereda väg för de båda aktörerna att själva skapa en relation, snarare än att föra deras talan. Projekten arbetar med att upplysa fastighetsägare och intressenter om vad de kan få ut av ett utbyte sinsemellan, för att på så sätt bana väg för ett ömsesidigt relationsskapande.

Nyckelord: Nätverk, nätverksanalys, strukturella hål, sammanbindande socialt kapital, överbryggande socialt kapital, ödehus

Abstract

The urbanization has led up that a lot of municipalities in Sweden today are facing a declining number of citizens in the rural communities, along with an increasing average age among those who stay. To enable service functions such as grocery stores and schools to remain running there is a need for a steady number of citizens in the rural communities. Moreover, if the service functions are to develop there is a need to increase the number of citizens. Over the past years a special kind of project has started to organize in several municipalities all over Sweden. These projects are mapping out all the abandoned houses on the countryside, in order to try and release some of them to new owners. The issue is that few of these property-owners are aware of the value of their properties. With a network analysis this study examines two of these projects in different parts of Sweden. The study aims to understand how these projects work to build a bridge over the structural hole that exists between the property-owners and the people that want to move out to the countryside. The result shows that the projects work to create a common ground where the two parts can meet and build a relationship on their own. The projects do not speak on the two parts behalf, but rather work to make them aware of each other and what they could gain from one another.

Keywords: Network, network analysis, structural hole, bonding social capital, bridging social capital, abandoned houses

Innehållsförteckning

1. Ödehus + landsbygdsdröm = sant?	5
2. Bakgrund	7
2.1. Syfte.....	8
3. Metod och material	9
3.1. Intervjuer	10
3.2. Övrigt insamlat material.....	10
3.3. Analytiska verktyg.....	10
3.4. Husinventeringsprojekten	12
3.4.1. Lev din dröm FBG, Falkenberg.....	12
3.4.2. Hus på landsbygden, Östhammar	12
4. Resultat och analys.....	14
4.1. Noderna	14
4.1.1. Spindeln i nätet	14
4.1.2. Fastighetsägarna	15
4.1.3. Intressenterna	16
4.2. Länkarna.....	16
4.2.1. Jakten på de outnyttjade fastigheterna.....	17
4.2.2. Marknadsföring, media och mun till mun-metoden.....	18
4.3. Att angöra en bro – Flödena över det strukturella hålet	20
4.3.1. Finns det ens ett strukturellt hål att tala om?.....	21
4.3.2. Flöden av mjuka värden	23
4.3.3. Matchmaking för en självbärande landsbygd	26
4.4. Ringarna på vattnet i Sveriges landsbygdskommuner?.....	28
5. Sammanfattning	30
Litteratur.....	31

1. Ödehus + landsbygdsdröm = sant?

Jag knappar in ordet *ödehus* i sökfältet på Facebook. Sökresultaten låter mig inte vänta – toppresultaten är grupper vid namn *Ödehus*, *Övergivna hus och byggnader till salu/sökes* och *Jag räddade ett ödehus*. De har alla över tiotusen medlemmar vardera. En bild av Ernst Kirschsteigers bara sommarfötter, i färd att renovera ett idylliskt svenskt torp, flimrar förbi i mitt huvud. Kan det vara Ernst som har väckt detta intresse för ödehus? Nej, det är svårt att tro. Snarare är kanske Ernst helt enkelt en produkt av sin tid. En tid av en ny växande vurm för landsbygden, det autentiska och bevarandet av något som blivit glömt.

En växande hållbarhetstrend sveper genom Sverige idag. Facebook-grupper för människor som räddar ödehus, TV-serier om människor som flyttar ut på en bondgård (Hjälp, vi har köpt en bondgård! 2020) och inspirerande tidningsartiklar om självhushållning (Eijde 2020) blir allt mer frekventa. Begreppet *counterurbanisation* (sv. Moturbanisering) är återkommande i forskning kring en vändande migrationstrend, då begreppet syftar till migrationsmönster från det urbana till det rurala. Flera studier har gjorts på området (jfr Eimermann *et al.* 2012; Ulver 2012; Sandow & Lundholm 2019) och forum likt *Alternativ.nu* - som i skrivande stund har nästan 47 000 medlemmar (Alternativ.nu 2020) - vittnar om att det finns ett intresse för livet på landet.

Vad är ett hållbart liv då? Ordet hållbar syftar här till begreppet hållbar utveckling, som vanligen definieras som ”en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov.” (Globala målen 2017). I Naturvårdsverkets rapport *Hur vi kan leva hållbart 2030* (Sanne 2012) formuleras framtidens vardag präglad av minskad konsumtion, resande och arbetstid. Det sistnämnda innebär i sin tur mer tid till fritid, nära och kära. Den förväntade ökade fritiden kommer dock med vissa förbehåll. Den måste spenderas inom hållbarhetens gränser, det vill säga inte innebära en ökad konsumtion och resande. Rapporten (ibid.) lyfter förslag på möjliga framtida fritidsintressen: Människor kan komma att odla mer själv och på så sätt samtidigt spara in på livsmedelskostnaderna. Människor kan även komma att finna nöje i att bygga sina egna möbler istället för att köpa nya, eller engagera sig mer i föreningslivet. Vad vi människor än kommer att ägna oss åt i framtiden är

landsbygden en plats som rymmer både ett kulturarvstänk och ett utrymme för frihet och nyskapande (Westholm 2018). Två perspektiv som kanske kan tyckas dra åt motsatta håll, det ena bromsande och det andra accelererande, men som ändå rymms på samma plats. Jag undrar om detta kan vara en del av orsaken till den ödehusrörelse som det kan ses tendenser av i Sverige idag. Kanske det kan vara där de båda perspektiven möts, i bevarandet av det gamla för att skapa en plats för det nya. Vad orsaken än är står en sak i alla fall säker: Ödehusens värde har börjat omvärderas i Sverige.

Men var finns de idylliska torpen? Var hittar Ernst dem? Ja den frågan ställer sig nog många. För ett gammalt torp med läckande tak, som stått outnyttjat de senaste trettio åren, kanske inte är material för Hemnet.se. Nej, ingen kan klandra ägarna till sådana fastigheter för att misstro att det skulle finnas människor som ser något som helst värde i något så fallfärdigt. Samtidigt finns det ett behov att bibehålla och öka invånarantalet i många av Sveriges landsbygder.

Det finns med andra ord gott om människor som drömmer om att köpa ett ödehus på landsbygden och starta ett nytt liv. Ett liv närmare naturen, med mer tid och utrymme för familj och fritid. Det finns också hus idag som står i sin tystnad och sakta förfaller på landsbygder som behöver fler invånare. Dessa två parter skulle kunna ha ett gott utbyte sinsemellan, men kontakten mellan dem är i många fall bristfällig. Det är här fallen för denna studie kommer in i bilden, husinventeringsprojekten. Runt om i Sveriges kommuner har projekt startats upp med syfte att sammanföra dessa två parter. Att bygga en bro mellan dem. Att matcha ihop rätt landsbygdsdrömmare med rätt fastighet. Hur projekten går tillväga för att göra detta är vad denna studie undersöker.

2. Bakgrund

Sedan mekaniseringen av jordbruket inleddes under andra halvan av 1800-talet har landsbygdsbefolkningen i Sverige successivt minskat, till följd av en ökad inflyttning till städer och tätorter i jakt på arbeten (Bjerke & Johansson 2015). Under samma period har även industrialiseringen och tillverkningsindustrin växt fram i befolkningstäta områden, vilket ytterligare drivit på migrationsströmmarna från landsbygden in till staden (ibid.). En minskande befolkning innebär ett hot mot välfärdsservicens fortlevnad på landsbygden, då det krävs människor för att nyttja och upprätthålla den. För att servicen på Sveriges landsbygder inte bara ska kunna bibehållas utan även utvecklas, krävs en nettoökning av invånare på sikt. En stigande andel åldrande landsbygdsbefolkning som ses idag kommer innebära ett ökat behov av välfärdstjänster i form av bland annat äldreomsorg (Amcoff & Westholm 2007). Detta faktum tillsammans med att de unga i växande grad väljer att flytta från landsbygden innebär att den tillgängliga arbetskraften för välfärdstjänster minskar. Amcoff och Westholm (2007) menar att det inte går att lita på att det ska ske en naturlig befolkningsökning på landsbygden. Detta då den äldre befolkningen, som blir allt mer överrepresenterad, inte kan förväntas att föda några nya barn. De menar att det är ett oundvikligt faktum att om utflyttarna är fler än inflyttarna i en förr väl bebodd bygd, så kommer bostäder lämnas att eka tomma.

Projekt i kommuner runt om i Sverige har börjat dyka upp under de senaste åren där man inventerar alla outnyttjade fastigheter i kommunen. Exempel på sådana kommuner är Pajala, Övertorneå, Oskarshamn, Östhammar, Falkenberg och Hylte (Johansson 2019; *Lev din dröm FBG* 2019; *Lev din dröm Hylte* 2019; *Lev din dröm Oskarshamn* 2020; Östhammar kommun 2020). Inventeringen görs i syftet att ta reda på om några fastighetsägare är villiga sälja eller hyra ut sina fastigheter, för att i nästa skede försöka sammanföra dem med människor som drömmer om att flytta ut på landet. I denna uppsats har två av dessa kommuner undersökts och intervjuats.

Då denna projektform är ny finns det begränsat med forskning kring fenomenet. Det finns däremot forskning som stödjer att en vändande urbaniseringstrend är i rörelse. Begreppet *counterurbanisation* (sv. Moturbanisering) är återkommande i studier från det urbana till det rurala (Lindgren 2003; Halfacree 2008; Sandow & Lundholm 2019).

De outnyttjade fastigheterna går under många namn: ödehus, outnyttjade fastigheter, outnyttjade hus eller övergivna byggnader för att nämna några. För läsarens skull kommer jag fortsättningsvis att benämna alla dessa som *outnyttjade fastigheter*. Detta dels för att underlätta för läsaren i läsningen, dels att det är lätt att associera med fastighetsägarna. Benämningen ödehus som ofta annars används för dessa fastigheter kan ha en effektiv klang, men den kan även ge en missvisande bild av hur landsbygden verkligen ser ut. Flera av mina informanter betonade att de arbetar aktivt för att fjärma sig från ordet i projekten av denna anledning. Fortsättningsvis kommer alla dessa fastigheter därför gå under beteckningen outnyttjade fastigheter.

2.1. Syfte

Syftet med denna uppsats är att med hjälp av en nätverksanalys undersöka om, och i sådana fall hur, kommunerna Falkenberg och Östhammar, genom husinventeringsprojekten, agerar som en brobyggare mellan fastighetsägare och intresserade landsbygdsdrömmare. Detta kommer undersökas med hjälp av forskningsfrågorna nedan:

- Vilka aktörer är involverade i projekten?
- Hur når projekten ut till fastighetsägare och intressenter?
- Vilken information och vilka tjänster använder sig projekten av i kontakten med de andra involverade aktörerna?
- Hur länkar projekten samman de två isolerade aktörerna?

3. Metod och material

Arbetet har genomförts i form av en icke-experimentell, kvalitativ studie (jfr Svensson & Teorell 2007). Den kvalitativa modellen har bland annat valts då fallen undersökta är ett unikt och nytt fenomen, vilket i detta fall har inneburit att analysobjekten att tillgå har varit få. Vidare har tiden för studien varit begränsad, vilket hade gjort att en kvantitativ studie riskerat att bli otillräckligt genomförd. Syftet med att undersöka två fall är att se om det finns gemensamma tillvägagångssätt och strategier. Fallen är *Lev din dröm FBG* i Falkenberg kommun och *Hus på landsbygden* i Östhammar kommun.

Lev din dröm FBG i Falkenberg har nått stor uppmärksamhet i nyhetsmedia och det var genom den kanalen som jag först fick kännedom om projekten. *Lev din dröm FBG* var därför startpunkten för mina vidare efterforskningar om husinventeringsprojekten. Som ett redan etablerat och uppmärksammat projekt ansåg jag det vara ett lämpligt fall för mina studier.

Hus på landsbygden i Östhammar fann jag också via nyhetsmedia. Då projektet vid perioden för studien var i uppstarten ansåg jag att det skulle agera som ett intressant fall tillsammans med Falkenberg. Fallen skulle då vara ett etablerat projekt och ett precis i uppstarten. Detta ansåg jag kunde vara av intresse för studien, då jag skulle kunna få utsagor både baserade på erfarenhet (Falkenberg) och utsagor baserade på lärdomar, föreställningar och förväntningar (Östhammar).

På grund av framfarten av Covid-19 under våren 2020 förändrades fältarbetets förutsättningar. Ursprungligen var intervjuerna tänkta att utföras på plats i båda kommunerna. På grund av Folkhälsomyndighetens rekommendationer till social distansering ställdes alla intervjuer om till att hållas över telefon och videolänk. Att ett personligt möte inte har ägt rum kan ha påverkat materialet. I ett fysiskt möte är förutsättningarna bättre för att bygga en god initial relation och tillit till informanten, vilket i sin tur kan leda till att hen är mer benägen att delge information (Kaijser & Öhlander 2014). Det är därför värt att lyfta detta som ett möjligt hinder under datainsamlingsprocessen.

3.1. Intervjuer

Materialinsamlingen för studien genomfördes under två veckor. Sex intervjuer genomfördes, tre i respektive kommun. Informanterna var på olika sätt kopplade till husinventeringsprojekten i respektive kommun och hade en koppling till kommunförvaltningen. Urvalet av informanter var inspirerat av snöbollsmetoden, som enligt Teorell och Svensson (2007) ibland används just för att analysera informationsspridning och kontakter i en nätverksanalys. En informant i varje kommun kontaktades initialt och via dem fick jag sedan på förfrågan vidare rekommendationer om andra lämpliga informanter att kontakta. Med respekt för informanterna har alla anonymiserats i uppsatsen. Den enda identifikationen som kommer framgå i citat och hänvisningar nedan kommer gälla vilken kommun informanten hör till.

Fem av intervjuerna genomfördes via telefon och en via videolänk. Alla var semi-strukturerade, för att fånga in informanternas narrativ och tankar om projektets roll och betydelse. Inför intervjuerna sammanställde jag en checklista med frågor jag sökte att få svar på. Frågorna var inspirerade av de olika typerna av intervjufrågor presenterade i *Den kvalitativa forskningsintervjun* (Brinkmann & Kvale 2011). Efter en inledande orientering om studiens och intervjuens syfte ställdes en inledande öppen fråga, följt av sonderande, specificerande och i vissa fall direkta frågor. Fokus lades på den inledande och sonderande frågorna samt uppföljande frågor, då jag sökte narrativen och därför ville undvika att ställa för direkta frågor. Intervjuguiden var till för att kontrollera att jag fick den information jag sökte. Den var även till för mig att luta mig på om samtalet sinade. Frågorna utformades inför varje intervju för att passa informantens roll i förhållande till analysobjektet.

3.2. Övrigt insamlat material

Utöver intervjuer har material för studien samlats in digitalt. Med detta menas hemsidor för projekten, Youtube, kommunens hemsida, projektansökningar, vykortsutskick, tidningsartiklar, samt TV- och radioinslag. Vidare så har även en litteraturstudie genomförts av litteratur och vetenskapliga artiklar relevanta för studien.

3.3. Analytiska verktyg

En nätverksanalys har använts för att beskriva hur projekten verkar som en brobyggare mellan fastighetsägare och intressenter. Nätverk är ett begrepp som beskriver hur individer eller organisationer är organiserade och strukturerade.

Nätverkets olika delar har använts för att beskriva nätverkens uppbyggnad. Dessa delar är *noder*, *länkar* och *flöden*. En nod är en part eller aktör i ett nätverk. Länkarna är de kanaler genom vilka utbyten flödar mellan noderna. Ett flöde är därmed innehållet i länken, vanligen information, tjänster eller varor.

Det finns två olika metodologiska ansatser vid studerandet av nätverk: Den egocentriska eller den sociocentriska. Den egocentriska ansatsen fokuserar på den enskildes position och relationer i nätverket, man talar om att man har ett nätverk. Den sociocentriska ansatsen utgår från att aktörer ingår i ett nätverk, där nätverket är en helhet (Burt 1995; Engdahl och Larsson 2007). Då intresset för denna studie har legat i hur en specifik aktör kan verka för att brygga över ett strukturellt håll mellan två isolerade noder har den egocentriska ansatsen använts. Studiens intresse har legat i hur husinventeringsprojekten använder sitt nätverk för att bygga den bron. Sist bör också nämnas Burts (1995) två olika inriktningar vad gäller socialt kapital vid strukturella håll, som har paralleller med den egocentriska och sociocentriska ansatsen. Den första inriktningen beskriver hur en aktör via sitt nätverk kan nå specifika resurser och skapa ett samband mellan olika aktörer. Den andra beskriver hur ett nätverk i sig är en form av socialt kapital och fokuserar mer på hur en aktör sträcker sig genom nätverket, snarare än till vem. Analysen i denna studie har utgått ifrån den första inriktningen, som fokuserar på hur en aktör kan skapa samband mellan olika aktörer.

Vidare har de analytiska begreppen *sammanbindande socialt kapital* och *överbryggande socialt kapital* använts. Sammanbindande socialt kapital beskriver det som håller en grupp samman inom sig själv (Woods 2011). Det kännetecknas av exkludering från omvärlden (Putnam 2000). Överbryggande socialt kapital är det motsatta, då det beskriver en grupp eller ett nätverks förmåga att nå andra grupper eller nätverk utanför det egna. Det överbryggande sociala kapitalet kännetecknas av inkludering (ibid.).

Slutligen har begreppet *strukturella håll* använts för att förklara hur projekten verkar som en brobyggare – eller en matchmaker – mellan olika nätverk. Ett nätverk kan ta många olika former beroende på exempelvis antalet noder, dess flöden och dess täthet (Engdahl och Larsson 2007). Ett tätt nätverk har starka band inom sig, men kan ha bristande kontakt med andra nätverk vartill länkarna är glesare, eller helt isolerade. Dessa glesa länkar mellan två isolerade nätverk är vad Ronald Burt (1995) menar är av större vikt vid skapandet av socialt kapital. De glesa länkarna kallas *strukturella håll*. Burt (ibid.) kallar kontakten mellan de två isolerade nätverken för en icke-överflödig kontakt, på så sätt att kontaktens fulla kapacitet inte är utnyttjad. Motsatsen är en överflödig kontakt, vilket är när en kontakts kapacitet är fullt utnyttjad. Den som kan nå båda de isolerade nätverken och vidare föra dem samman besitter en stor fördel. Vidare menar han att den som har länkar

till de två isolerade nätverken vid ett strukturellt hål har ett större utrymme att handla kreativt samt löper en större chans att bli positivt bemötta av sin omvärld (Burt 1995, 2004; Engdahl och Larsson 2007).

Det är inte aktörens personliga attribut som är av relevans i en nätverksanalys, utan deras förmåga att bibehålla goda relationer (Burt 1995; Engdahl och Larsson 2007). De personliga attributen och egenskaperna hos respektive nod har därför varit av mindre vikt för analysen och har inte berörts ingående. De olika aktörerna (noderna) som ingår i nätverket kommer dock presenteras kort i resultatets första kapitel, för att ge läsaren en närmare förståelse och helhetsbild av studien.

3.4. Husinventeringsprojekten

3.4.1. Lev din dröm FBG, Falkenberg

Falkenberg kommun ligger i Hallands län. Kommunen har en attraktiv kustremsa, men den har även ett stort inland som sträcker sig ända in till smålandsgränsen. Centralorten Falkenberg är belägen vid kusten mot Kattegatt och i inlandet ligger orten Ullared, som med sitt stora varuhus lockar besökare från hela landet. År 2019 var lite över 45 000 människor folkbokförda i kommunen (Kommuner i siffror 2019).

I Falkenberg bedrivs projektet *Lev din dröm FBG* sedan 2017. Det startades upp av kommunens landsbygdsutvecklare, i syfte att frigöra bostäder på landsbygden för människor som vill flytta ut och bosätta sig där. Projektet drivs ur ett näringslivsbolag i kommunen, där det innan *Lev din dröm FBG* föddes bedrevs ett projekt för etablering av servicepunkter på landsbygden. Projektet drivs därför från kommunen och finansieras genom landsbygdsutvecklarnas tjänst. Idén föddes efter ett besök i Örnsköldsviks kommun, som hade genomfört ett liknande projekt. En begränsning gjordes till att fokusera på landsbygden öster om motorväg E6, det vill säga kommunens inland.

Projektet har inget slutdatum utan beskrivs som ett arbetssätt i kommunen. Falkenbergs framgång har inspirerat flera kommuner runt om i Sverige att starta upp ett liknande projekt, en av dessa är Östhammar kommun i Uppland.

3.4.2. Hus på landsbygden, Östhammar

Östhammar är en kustgränsande kommun belägen i Upplands län. Centralorten Östhammar har cirka 4 500 invånare och hela kommunen totalt strax över 22 000

invånare (Kommuner i siffror 2019). Utöver centralorten består kommunen till stor del av landsbygd, där en tredjedel av kommunens invånare bor (Upplandsbygd lokalt ledd utveckling 2019). Vidare har kommunen en hög andel fritidshus. Kommunen har en attraktiv kuststräcka precis som Falkenberg, men denna gränsar till Östersjön.

Östhammars kommunledning blev inspirerade av *Lev din dröm FBG* och bestämde sig för att starta upp ett liknande projekt. Det fick namnet *Hus på landsbygden*. Till skillnad från *Lev din dröm FBG* är detta ett projekt genom Upplandsbygd lokalt ledd utveckling¹, som drivs under en period på ett år med start i januari 2020. I projektansökan syftas projektet till att ytterligare vitalisera den redan levande landsbygden i kommunen, såväl som att skapa möjligheter för unga och företagare att köpa eller hyra fastigheterna (Östhammar kommun 2019).

¹ Upplandsbygd lokalt ledd utveckling är ett Leader-område i Uppsala län. Leader är en utvecklingsmetod som är en del av EU:s jordbruksprogram som har som syfte att finansiera utvecklingsprojekt på landsbygden. (Upplandsbygd lokalt ledd utveckling 2019; Jordbruksverket 2020)

4. Resultat och analys

Resultatet kommer att presenteras tematiskt i en tät beskrivning. Det innebär att empirin kommer varvas med analys i den löpande texten. Det första kapitlet kommer presentera vilka noder som är involverade i husinventeringsprojektets nätverk. Det andra kapitlet kommer presentera länkarna i projektets nätverk. Det vill säga genom vilka interaktioner som de olika noderna utbyter information, i detta fallet de kanaler som information om projekten förmedlas via mellan de olika noderna. Det tredje kapitlet kommer presentera hur husinventeringsprojekten brygger över det strukturella hålet. Här kommer nätverkets flöden förklaras. Slutligen kommer det fjärde kapitlet kort diskutera husinventeringsprojektets roll på den kommunala arenan, för att placera dem i en nationell kontext.

4.1. Noderna

De olika aktörerna i ett nätverk är noderna. En nod är i många fall ett nätverk i sig och kan vara både en enskild individ eller en organisation (Engdahl och Larsson 2007). Det är få aktörer som ingår i endast ett nätverk, utan de flesta människor så väl som organisationer är en del av flera olika nätverk. En människa är till exempel med i både sin familjs nätverk, sitt nätverk på jobbet och sitt nätverk med sina fritidsaktiviteter. En nod är med andra ord ofta en del av flera nätverk. I denna uppsats har fokus legat på ett nätverk som innehas av en central aktör. Därför har jag bortsett från de nätverket som existerar inom respektive nod och valt att kategorisera dem enbart som noder i relation till husinventeringsprojektets nätverk. För att ge läsaren en närmare förståelse för nätverket studerat kommer de tre noderna involverade presenteras kort nedan.

4.1.1. Spindeln i nätet

Husinventeringsprojekten agerar som spindeln i nätet i sitt nätverk. De är den centrala aktören. Projekten i Östhammar och Falkenberg skiljer sig åt på vissa punkter, men gemensamt är att de båda har ett fäste i kommunen. I Falkenberg är det landsbygdsutvecklarna i kommunen som startade och driver projektet. I Östhammar är det ett projekt genom Lokalt ledd utveckling som föddes ur en idé från kommunledningen. Det går att argumentera för att projektet i Östhammar är en

nod i sig, frångått från kommunen. Detta då det har en nära anknytning till föreningslivet och privatpersoner. Jag har trots det valt att placera projektet *Hus på landsbygden* tillsammans med kommunen i denna noden. Detta då projektet har ett starkt socialt kapital med kommunen i form av information och tjänster. Behöver projektet hjälp med till exempel utskrifter eller att hitta en fastighetsägare ställer kommunen upp. De båda husinventeringsprojekten samskrivs fortsättningsvis med kommunen i denna studie. Tillsammans är den noden som utgör spindeln i nätet.

4.1.2. Fastighetsägarna

Den andra noden är fastighetsägarna, som innehåller ett brett spektrum av aktörer. Det kan vara lokalborna, grannen, fritidshusägaren, en bortgången eller någon som har flyttat från orten. De fastighetsägare som framställts i intervjuerna tycks ha någon form av förankring i bygden.

De outnyttjade fastigheterna kan stå tomma av olika anledningar. Det kan till exempel vara en fastighet som ligger på en bit jordbruks- eller skogsmark, ett dödsbo som dragit ut på tiden, en ägare som har flyttat till ålderdomshem eller ett fritidshus som bara nyttjas några veckor om året. Fastighetsägaren är med andra ord inte nödvändigtvis bosatt i kommunen.

Utöver de olika omständigheter som nämnts ovan till varför fastigheter lämnas att stå outnyttjade framkom det under intervjuerna två ytterligare möjliga anledningar. Den första var att det kan finnas en misstänksamhet eller misstro hos fastighetsägare och lokalborna gentemot intressenter. En informant i Östhammar lyfte att fastighetsägare kan uttrycka en oro för att det kan komma att innebära besvär för dem om nya grannar flyttar in som inte vet vad livet på landet innebär. Den andra anledningen var att många av ägarna till de outnyttjade fastigheterna inte vet att det finns ett värde i dem. En informant i Falkenberg uttryckte detta väl:

Jag tror det finns en ganska vitt utbredd uppfattning hos dem som bor i inlandet att 'nä men våra hus och våra fastigheter dom är inte värda någonting' och 'ingen vill bo här'. (Informant i Falkenberg 2020-04-22)

Fastighetsägarna är inte alltid medvetna om att det finns intressenter som skulle vilja köpa deras fastigheter. Detta är en ytterligare en faktor till varför fastigheter lämnas att stå outnyttjade och förfalla. Ägarna är helt enkelt inte medvetna om att deras fastigheter håller ett värde.

4.1.3. Intressenterna

Den tredje noden är intressenterna. Även detta nätverk kan tyckas vara ett kluster, men det finns gemensamma drag som gör att de kan samlas i en nod. Den gemensamma nämnaren är att alla aktörer i detta nätverk av olika anledningar vill flytta ut till ett hus på landsbygden. Flera av informanterna lyfte att de kan se tendenser av att en ny grön våg, eller en hållbarhetstrend, är i rörelse i dagens Sverige. I Falkenberg lyfte informanterna att de tror att människor i växande grad idag söker sig till andra sätt att leva, vilket är ett intresse de märker av i projekten.

Intressenterna i *Lev din dröm FBG* är entreprenörer då projektet valt att rikta in sig på den målgruppen. Projektet har riktat in sig på storstadsregionen Göteborg men menar att intressenterna kommer både från inom och utom kommunen. Majoriteten av intressenterna finns i Göteborg och Stockholm och är enligt en av informanterna i många fall välutbildade och kapitalstarka. De har inte nödvändigtvis en personlig koppling till Falkenberg utan är ute efter läget, som en informant uttrycker det.

I projektet *Hus på landsbygden* i Östhammar ger informanterna en bredare bild av vem intressenten är. Det är ödehusräddaren, ungdomen som vill flytta hemifrån, hästägaren och hemvändaren. Gemensamt för intressenterna i Östhammar är att de ännu så länge alla har någon form av anknytning till kommunen. En av informanterna förklarar detta med att projektet hittills huvudsakligen nått ut med marknadsföringen inom kommunen.

4.2. Länkarna

I nätverket som undersöks i detta fall – det kring husinventeringsprojekten – är länkarna de kanaler genom vilka projekten förmedlar information till fastighetsägare och möjliga intressenter. Den kanal som båda projekten lyfte som den viktigaste var media. Digital media i form av TV-inslag, radio och nyhetsartiklar menade informanterna var det effektivaste sättet att få snabb spridning, men de använde sig även av sociala medier som Facebook och Instagram. Utöver media är även föreningslivet, email och post kanaler som har använts. Gemensamt för alla kanalerna är att de förmedlar information med hjälp av marknadsföring.

Husinventeringsprojekten marknadsförs i två riktningar: En mot fastighetsägare och en mot intressenterna. I Falkenberg har det upprättats en hemsida för projektet, där både projektet och berättelser från människor som lever på landsbygden presenteras. I Östhammar kommun går informationen att finna på kommunens

hemsida. *Lev din dröm FBG* i Falkenberg använder sig av digitala och sociala medier i en större utsträckning än *Hus på landsbygden* i Östhammar, som använder sig mycket av föreningslivet.

4.2.1. Jakten på de outnyttjade fastigheterna

En av länkarna i nätverket som undersöks i denna uppsats är den mellan husinventeringsprojekten och fastighetsägarna. Projekten genomförs lokalt i kommunerna och projektledarna är i båda fallen lokalt förankrade i kommunens landsbygd. I detta avsnitt kommer jag presentera hur respektive projekt lokaliserar de outnyttjade fastigheterna samt genom vilka kanaler de når ut till dess ägare.

Tillvägagångssättet för att hitta outnyttjade fastigheter och nå ut till deras ägare skiljer sig åt i de två fallen på grund av olika kommunala förutsättningar. Inventeringen i Falkenberg kommun genomfördes genom att projektet sammanställde en lista på alla fastigheter öster om motorvägen där det fanns vatten och avlopp indraget, men där ingen var mantalsskriven (*Lev din dröm FBG* 2019). Den inventeringen visade att det stod 1300 fastigheter som var tillsynes outnyttjade i kommunens inland. Därefter sökte projektet kontakt med ägarna till de listade outnyttjade fastigheter med ett vykortsutskick. Respons från fastighetsägarna var framgångsrik och projektet hade snart fått loss cirka 30 fastigheter till både uthyrning och försäljning. Sedan dess har fastighetsägare fortsatt att höra av sig efterhand och fler fastigheter har frigjorts. I april 2019 hade 45-50 fastigheter frigjorts totalt (ibid.).

Andelen fritidshus är hög i Östhammar och kommunen är attraktiv på fritidshusmarknaden. Detta innebär att en inventering likt den i Falkenberg skulle vara fruktlöst, då en stor andel av dessa fastigheter är just fritidshus. Projektet har därför istället riktat sig direkt till människor och föreningslivet, för att få tips från lokalbor om var det står hus tomma. Detta har gjorts genom informering vid dialogmöten på landsbygden, men även via kommunens hemsida och Facebook. Då många av fastighetsägarna i kommunen är äldre och i vissa fall lever i digitalt utanförskap lyftes de fysiska mötena som viktiga i projektet. En informant menade att det kunde vara svårt att nå dessa fastighetsägare via mail eller telefon. Den initiala annonseringen ledde till att projektet fick in drygt 30 tips om outnyttjade fastigheter. Detta arbetssätt innebär ett större manuellt arbete och projektet måste förlita sig på människors vilja och möjlighet att dela med sig av information om outnyttjade fastigheter. När ett tips inkommit till projektet söks ägaren upp genom lantmäteriet och kontaktas därefter. Projektet når till största delen ut med information till människor som är bosatta i kommunen, eller som har någon annan form av koppling till den.

Husinventeringsprojekten använder sig av sin lokala förankring för att nå ut till fastighetsägarna. I Östhammar framkom detta tydligt genom projektets nära anknytning till det lokala föreningslivet. I Falkenberg kommer förankringen presenteras närmare i kommande kapitel, då det var i flödena som den lokala anknytningen framträdde. Den lokala förankringen kan tolkas som att projekten tydliggör att de har en fot i fastighetsägarnas nätverk, genom att de har gemensamma intressen. Burt (1995) menar att den aktör eller organisation som har en fot i flera isolerade nätverk besitter den fördelaktiga positionen att sammanlänka de två. Den centrala aktören har då insikt i de två isolerade nätverken och kan verka som en länk mellan de två. Vidare menar Putnam (2000) att ett starkt sammanbindande socialt kapital är gynnsamt när solidaritet ska mobiliseras. Detta kan kopplas till hur informanterna berättade om fastighetsägare och lokalbors reaktioner på projekten. I Falkenberg beskrev en informant lokalbornas reaktioner:

Alla privatpersoner som är så sjukt patriotiska, såhär 'Kom och flytta till Kroksred!'... Det är dom som är dom verkliga landsbygdsutvecklarna brukar jag säga. (Informant i Falkenberg 2020-04-15)

I citatet kan det utläsas att lokalborna, som i vissa fall även är fastighetsägare, har ett positivt engagemang i projektet. De uttrycker en vilja i att fler människor ska flytta ut till deras bygd, vilket visar på att de har en delad målsättning med projekten: Att öka nettobefolkningen på landsbygden. Vidare tillskriver även informanten lokalborna en roll som landsbygdsutvecklare, vilket officiellt sett är projektledarnas roll. Informanten kortar avståndet till lokalborna och talar utifrån att de båda noderna har ett delat intresse. Projektet kan tolkas som att de sträcker ut en solidarisk hand till lokalborna, som i sin tur tycks göra detsamma i citatet ovan. Av detta att döma tycks projektet ha en del sammanbindande socialt kapital med fastighetsägarna, i form av att de uttrycker solidaritet i strävan mot ett gemensamt mål. Ett mål som i detta fall är att öka mängden invånare på Falkenbergs landsbygd.

4.2.2. Marknadsföring, media och mun till mun-metoden

Att finna intressenter uttrycker inte informanterna som ett problem. Efterfrågan finns. I detta avsnitt kommer interaktionerna genom vilka projektet förmedlar information till dessa presenteras.

Lev din dröm FBG har valt att rikta in sig på företag och entreprenörer, då deras uppdrag från näringslivsbolaget är att verka för en växande företagsamhet i kommunen. Marknadsföringen har genomförts med stor hjälp av nyhetsmedia och projektet har fått en nationell spridning (Carlsson & Madelene 2018; Jones 2019;

Lundström 2019). En informant i Falkenberg uttryckte det tydligt på frågan om hur de arbetar för att nå ut till allmänheten om projektet:

Jaa dels var det ju strategiskt viktigt för oss att jobba med media... Det var ju liksom grundpelaren för att vi visste att vi har ju ingen budget för att jobba, vi får gräva där vi står helt enkelt. (Informant i Falkenberg 2020-04-15)

Informanten uttrycker att media är grundpelaren i projektets arbete att nå ut till allmänheten. Den media informanten syftar till är digital nyhetsmedia samt sociala medier, vilket är den huvudsakliga länken mellan projektet och intressenterna. På sina konton på sociala medier (Facebook, Instagram, Youtube) visar de till exempel upp entreprenörer verksamma på kommunens landsbygd, eller bilder och texter om hur en vardag på Falkenbergs landsbygd kan se ut. Falkenbergs strategi att rikta in sig på media har lett till vad de kallar en ”spinoff-effekt”:

Det var ju där vi fick den stora spinoff-effekten då. Att vi släppte den som en julkalender tror vi också gjorde väldigt mycket. Vi hade ju det kampanjtänket i det... Sen har det ju bara rullat på, och där har vi ju inte behövt ta några kontakter över huvud taget... det är ju Svenska dagbladet, Dagens industri, Dagens nyheter... Alla dom här nationella, större medierna har ju varit i kontakt med oss. (Informant i Falkenberg 2020-04-15)

Strategin har lett till att marknadsföringen har skött sig själv efter den initiala presentationen. Genom marknadsföringen har entreprenörer kontaktat projektet och visat intresse för att flytta till kommunens landsbygd. Projektet har idag en lista på cirka 150 entreprenörer som är intresserade av att flytta till Falkenbergs landsbygd.

Hus på landsbygden i Östhammar uppkom delvis efter att kommunen inspirerats av Falkenbergs framgång med *Lev din dröm FBG*. Projektet hade därför varit i kontakt med *Lev din dröm FBG* innan uppstarten för råd om tillvägagångssättet. Detta framkom under intervjuerna, då informanterna i Östhammar lyfte Falkenbergs mediala framgång som en förebild. En av dem uttryckte det:

När jag pratade med dom i Falkenberg så sa dom det att dom skickade utskick och det hände kanske inte så mycket, men sen när det började komma på TV, då liksom bara rasade det in tusentals. Och det är väl... det var väl min förhoppning då att ett TV-inslag skulle gjuta nytt liv i det och även att dom här som är lite tveksamma skulle tänka att 'jaha men det har varit på TV, ja men då är det på riktigt'. (Informant i Östhammar 2020-04-20)

I citatet framkommer att även *Hus på landsbygden* lägger en stor vikt vid media för att nå ut till intressenter. De hoppas på att få samma ”spinoff-effekt” som Falkenberg fick. Media utgör den första länken till intressenter, och till viss del även fastighetsägare. Det är via den länken som allmänheten kan få upp ögonen för projektet och genom det bli intressenter. Projektet spelade in ett Tv-reportage med Sveriges television i början av 2020. Det hade vid tiden för datainsamlingen ännu

inte publicerats på grund av den dominerande bevakningen av Covid-19 i media, men publicerades slutligen den fjärde maj 2020 (Hellström 2020).

Utöver den initiala kontakten har båda projekten en ytterligare länk till intressenterna och fastighetsägarna som visat intresse att ta del av projektet. Den länken är en maillista. Båda husinventeringsprojekten har en lista på mailadresser till intressenter som vill hitta en outnyttjad fastighet att köpa eller hyra. Denna använder de sig av för att skicka ut mail och nyhetsbrev till intressenter, där de listar de fastigheter som är till salu eller för uthyrning. Till varje fastighet står även ägarens kontaktuppgifter med, då det sedan är upp till intressenterna själva att ta kontakten med denne. Därifrån är det med andra ord upp till intressenterna och fastighetsägarna själva att komma överens om en eventuell affär.

Det är även värt att nämna de indirekta länkarna i nätverket. Det är dem länkar genom vilka information rör sig utan att projektet direkt styr över det. I Falkenberg skickades vykortskickningen endast ut en gång i början av projektet 2017. Efter det har det enligt informanterna varit genom exempelvis nyhetsmedia och mun till mun-metoden som information har nått ut till fastighetsägarna. Detta utan att projektet själva har uppmanat till det, utan de har blivit uppsökta av exempelvis tidningsreportrar. I Östhammar skriver projektet dels ut uppmaningar på kommunens hemsida och Facebook till människor att höra av sig med tips om outnyttjade fastigheter, samt närvarar vid lokala dialogmöten på landsbygden med samma fråga. De arbetar aktivt med att sprida kännedomen om projektet via mun till mun-metoden och förlitar sig till en stor del på att människor faktiskt hör av sig om de känner till en outnyttjad fastighet. Att människor som man inte står i direkt kontakt med sprider goda ord och ett gott rykte om en kan ses som en form av gratisreklam, som enligt Burt (1995) är positivt för den sammanförande aktören vid ett strukturellt hål. Detta då en aktör omöjligt kan befinna sig på alla platser samtidigt (ibid.). Att människor talar gott om projektet och att det syns i positiva ordalag i media med jämna mellanrum är det Burt kallar den tredje aktören i ens nätverk – de aktörer man inte vet om är medvetna om en (ibid.).

4.3. Att angöra en bro – Flödena över det strukturella hålet

Jag tror att det absolut viktigaste är att det [projektet] skapar en brygga mellan dom som är intresserade... Eller en brygga, en bro... /.../ Nä men dom som är intresserade och vill bo på landet och dom som äger fastigheter. /.../ Så att, dels då dom som är intresserade att köpa, visa dom att här finns hus. Det är inte så lätt att hitta dom men dom finns... Och för dom som äger fastigheter att visa att det finns intressenter, det finns ett värde i det ni äger. Det tror jag är den

största förtjänsten som kommer i Lev din dröm. Skapar den bron mellan dom två olika parterna. (Informant i Falkenberg 2020-04-22)

Informanten i citatet ovan satte huvudet på spiken när hen belyste *Lev din dröm* FBGs roll som brobyggare mellan fastighetsägare och intressenter. I detta avsnitt kommer jag presentera hur husinventeringsprojekten besitter rollen som brobyggaren, eller matchmakern, i sitt nätverk kring husinventeringsprojekten. Här kommer nätverkets flöden förklaras, samt hur projekten kan bygga en bro över det strukturella hålet.

4.3.1. Finns det ens ett strukturellt hål att tala om?

Det finns enligt Ronald Burt (1995) två sätt att identifiera ett strukturellt hål. Han formulerar två typer av kontakt-förhållanden, där avsaknaden eller bristen i något av dem är en indikator på ett strukturellt hål. Den första typen är sammanhållning. Det är när två kontakter, eller nätverk, har ett så stark sammanhållning att de båda har tillgång till samma nätverk. Detta kan vara till exempel kontakten mellan en förälder och dess barn. Det är därför en överflödigt kontakt, på så sätt att de inte kan utnyttja varandra för att nå nätverk som de inte själva redan har. Avsaknaden av överflödigt kontakt är då när två nätverk inte har en stark sammanhållning, och därför har en icke-överflödigt kontakt. Den andra typen av kontakt-förhållande är när två kontakter har tillgång till samma nätverk. De behöver i sig inte ha en stark sammanhållning mellan sig, men de har tillgång till samma nätverk. De har därför en icke-överflödigt kontakt, då de inte skulle kunna nå nya nätverk genom varandra (ibid.).

I fallet med husinventeringsprojekten är de isolerade noderna fastighetsägarna och intressenterna. Men är det ett strukturellt hål? Med bakgrund i de två indikatorerna i stycken ovan kan vi undersöka om något av de två kontakt-förhållandena råder mellan de båda noderna. Om det finns en avsaknad av ett eller båda finns det ett strukturellt hål mellan fastighetsägarna och intressenterna.

Under intervjuerna lyfte flera informanter i båda fallen en avsaknad i kontakt mellan fastighetsägarna och intressenterna. En informant i Östhammar belyste det strukturella hålet mellan de båda noderna:

Det är inte så lätt, om man är en ung familj och vill hitta en tomt på landsbygden. Liksom få någon bonde att stycka av, det är inte så många [bönder] som vill göra det därför att dom tycker att 'nej det blir ofta problem... folk flyttar ut på landet som inte har en aning om vad det innebär och kanske inte tycker om att det luktar gödsel...' ja, du förstår vad jag menar. Jag känner yngre personer som har försökt att hitta avstyckningsbara ställen och kontaktat markägare, men inte nått framgång där. (Informant i Östhammar 2020-04-20)

Informanten lyfter här att det finns människor som är intresserade att flytta ut på landsbygden. Hen målar även upp att det kan finnas en motvilja från fastighetsägarna - i detta fallet bönderna - att bemöta intressenterna. Motviljan i citatet uttrycks som att intressenterna skulle innebära problem för fastighetsägarna, då de skulle vänta sig något annat än vad livet på landet kan ge dem. Denna skepsis mot nya människor utanför ens sfär kan vara ett tecken på att fastighetsägarna har ett starkt sammanbindande socialt kapital. Putnam menar nämligen att ett för starkt sammanbindande socialt kapital kan leda till en antagonism mot dem som står utanför gruppen (Putnam 2000). Citatet målar inte upp en stark sammanhållning mellan fastighetsägarna och intressenterna, tvärtom. Där finns snarare en misstro och osäkerhet.

Har de båda noderna i citatet ovan tillgång till samma nätverk? Både fastighetsägare och intressenter har någon form av kontakt med projekten, men det är bara en bråkdel av deras totala nätverk. Intressenterna är som tidigare beskrivet ett brokigt kluster av individer med tillgång till olika nätverk, precis som fastighetsägarna har tillgång till sina. Det har inte framkommit under fältarbetet att de båda noderna skulle ha tillgång till samma nätverk enbart. Det nätverk de delar, utefter vad som framkommit under datainsamlingen, är det med husinventeringsprojekten. En informant i Falkenberg uttryckte samma problematik med den bristande kontakten mellan intressenter och fastighetsägare:

Ja, för hur ska man få reda på det om den ena parten inte visar upp vad dom äger eller för att dom tror att intresset saknas, och den andra parten har råd, möjlighet och vilja men ser inte att det finns [bostäder]... Och kуска runt i inlandet det kan man ju göra, och försöka leta själv, men dels är det svårt att hitta och dels så drar man sig nog för att gå fram och knacka på hos... jaa dom här ödehusen hos grannarna och sådär. Det är ju lite så, svensk jantelag att man drar sig lite för att inkräkta hos någon annan. (Informant i Falkenberg 2020-04-22)

I detta citatet lyfts det återigen att intressenterna finns. Fastighetsägarna nämns även här, men orsaken till avsaknaden av kontakten är en annan. Här lyfts aspekten av att fastighetsägare ofta inte är medvetna om att det finns ett intresse i deras fastigheter. De är inte medvetna om att det ens finns intressenter. Det kan tolkas som att intressenterna inte vet var eller hur de ska leta. De vet inte var fastigheterna finns.

Därmed tycks det saknas sammanhållning mellan fastighetsägare och intressenter. De båda noderna har åtminstone ett gemensamt nätverk i husinventeringsprojekten; i övrigt saknar de gemensamma nätverk. På grund av bristande stöd för det sistnämnda kontakt-förhållandet håller jag mig här till det förstnämnda, bristen på sammanhållning. Enligt Burt (1995) indikerar bristen på sammanhållning att det mellan fastighetsägarna och intressenterna finns ett strukturellt hål.

4.3.2. Flöden av mjuka värden

I husinventeringsprojekten består flödena huvudsakligen av information i form av marknadsföring mot allmänheten. Vidare består dem även av tjänster i form av att de hjälper intressenter och fastighetsägare att knyta kontakt med varandra. I detta avsnitt kommer flödet av information behandlas. Nästa avsnitt kommer behandla hur projekten sammanlänkar de båda isolerade noderna.

Informationen som förmedlas via länkarna är i denna studies fall marknadsföringen. I föregående kapitel presenterades länkarna som denna information flödar genom, vilket framför allt är digital media (TV, radio, tidningsartiklar och sociala medier).

Som sammanförande aktör besitter husinventeringsprojekten en unik fördel då de har en fot i båda noders nätverk. Då målet med de båda projekten är att sammanföra, inte agera mäklare, kan det analyseras som att projektens syfte är att främja ett överbyggande socialt kapital mellan fastighetsägarna och intressenterna. Ett starkt överbyggande socialt kapital hos båda noder kan ses som gynnsamt, då detta kapital innebär en förmåga till inkludering av utomstående aktörer (Putnam 2000). Det överbyggande sociala kapitalets förmåga att nå andra nätverk är vad intressenterna så väl som fastighetsägarna behöver. Det överbyggande sociala kapitalet kan ses som nödvändigt för att de ska kunna skapa en relation. Analysen kan leda vidare genom projektens ambitioner att intressenterna ska bli en del av lokalsamhället. Intressenterna ska bli en del av lokalsamhället och bidra till dess fortlevnad. De kommer därför inte bara bli fastighetsägare när de köper en outnyttjad fastighet, utan även lokalbor. På sikt kan det därför antas att intressenterna kommer bli en integrerad aktör i noden fastighetsägare. Intressenterna kan på sikt tänkas bli en del av fastighetsägarnas sammanbindande socialt kapital, vilket kan stärka deras känsla av tillhörighet och solidaritet till platsen (ibid.). I detta fallet kan därför det överbyggande sociala kapitalet ses som avgörande för att ett sammanbindande socialt kapital ska kunna byggas i ett senare skede. Det kan i sin tur stärka intressenternas känsla av tillhörighet till platsen och därmed dess benägenhet att stanna. Husinventeringsprojekten kan därför anses spela en avgörande roll som den aktör som skapar förutsättningarna för att denna process ska inledas.

Flödena till intressenterna

Lev din dröm FBG är medvetna om den hållbarhetstrend som kan ses i samhället idag. Människor vill flytta ut på landet och bli självförsörjande, driva sitt eget företag eller få mer tid till familjen och en närhet till naturen. Flera av de faktorer

som lyfts som statushöjande för landsbygden återfinns i rapporten *Den nygröna människan* (Ulver 2012), som skrivits på beställning av Jordbruksverket. En strävan efter autenticitet, antikommersialism och det romantiska livet på landet är några faktorer som presenteras i rapporten. Dessa faktorer framkom även under intervjuerna med informanterna i Falkenberg. I Östhammar framkom inte hållbarhetstrenden i samma grad, men en medvetenhet om det ökade intresset för landsbygden fanns.

Flytten till landet är ofta motiverad av ett livsstilsideal (Norrström 2014). Halfacree (2008) formulerade tre olika motiv till att människor flyttar ut på landsbygden: Drömmen om självförsörjning, den stora massan av barnfamiljer som drömmer om den rurala idyllen och slutligen de som flyttar av andra orsaker än själva landsbygden. Det sistnämnda motivet kan exempelvis bero på ekonomiska skäl eller att man vill ha en närhet till familjen (Sandow & Lundholm 2019). I projektet i Falkenberg används de mjuka värdena av livet på kommunens landsbygd i marknadsföringen. Det lockar med livsstilsvärden som mer tid till fritid och närhet till naturen, snarare än hårda värden som närhet till skola och vårdcentral. Projektet verkar därför rikta in sig på människor motiverade av Halfacrees två förstnämnda motiv, som på olika sätt är livsstilsbaserade. I projektet i Östhammar kommun där målgruppen inte är lika smalt formulerad som i Falkenberg kan även människor tillhörande den tredje gruppen av motiv inkluderas. Detta kan vara till exempel ungdomen som vill flytta hemifrån, men ändå bo kvar i hembygden nära familjen.

Som nämnts i inledningen till detta avsnitt har husinventeringsprojekten en unik position då de befinner sig mellan de två isolerade noderna, med en fot i varje nods nätverk. *Lev din dröm FBG* använder sig av de mjuka värdena för att nå intressenter, bland annat genom filmerna i adventskalendern som en informant beskriver här:

Jaa, och lyfta dom här känslomässiga värdena som vi gjorde i våra filmer. Det blev ju så himla bra utan att vi ens tänkte på det, men där entreprenörer säger att 'jag bor på världens bästa plats, tänk att ha det såhär som jag har det varje dag' . /.../ Och det är ju sådana värden som man vill få människor att berätta, som bor på en plats. För det ger ju så mycket känsla, av den platsen... Vi har ju inte pratat någon om kommunen så direkt, vi har ju inte pratat om såhär 'si och så många skolor har vi...' och 'såhär många vårdplatser har vi...' eller såhär, utan det har bara varit utifrån företagarnas perspektiv. Det här romantiska drömlivet på landsbygden. (Informant i Falkenberg 2020-04-15)

I citatet kan vi utläsa att projekten använder sig av lokalbornas berättelser för att locka intressenter. De värden som lokalborna lyfter från sitt liv på landsbygden kan därför tolkas som att det är samma värden som intressenten drömmer om. Det är livsstilsvärden som stärker bilden av att *Lev din dröm FBG* riktar in sig på Halfacrees två första motiverande faktorer (Halfacree 2008). Projektet förmedlar till intressenterna att det dem söker finns på kommunens landsbygd. Att det finns

människor som delar deras värderingar som redan bor där. Det kan tolkas som ett första steg i att minska avståndet mellan intressenter och fastighetsägare och bana vägen för ett överbryggande socialt kapital. Burt (1995) lyfter att människor tenderar att dras till människor som är lika dem själva. Lika gillar lika. Genom denna formen av marknadsföring som *Lev din dröm FBG* använder sig av stärks det överbryggande sociala kapitalet mellan intressenter och fastighetsägare. Detta framför allt från intressenternas sida, då det är dem som nås av informationen. Putnam (2000) menar att överbryggande socialt kapital främjar bredare identiteter och ömsesidighet mellan de båda noderna. Detta kan appliceras på fallet *Lev din dröm FBG* med att intressenternas känsla av identitet ges en möjlighet att expandera till att även kunna höra hemma på kommunens landsbygd. De ges en känsla av att de kan höra hemma där. Det i sin tur kan vara en bidragande faktor till att intressenten blir mer benägen att ta steget att faktiskt flytta. Att våga leva sin dröm.

I Östhammar kommun är flödena till intressenterna inte lika inriktade på de mjuka värdena. Den huvudsakliga vikten läggs inte på att hitta intressenter utan snarare att hitta fastigheter. Flera av informanterna uttrycker projektet som en form av goodwill riktat mot kommunens invånare. Med goodwill menas att kommunen vill visa att den verkar för dess invånares bästa och att det sker positiva saker där. Flödena till de intressenter som är bosatta i kommunen kan därför ses som menade att stärka det sammanbindande socialt kapitalet, i den meningen att det är ett sätt att mobilisera solidaritet och en känsla av tillhörighet (ibid.). Intressenterna inom kommunen är dock inte de enda som projektet *Hus på landsbygden* riktar sig mot, utan de kan även se att exempelvis en barnfamilj från Stockholm flytta ut. Under intervjuerna framkom dock inget ingående om hur denna information förmedlas, utan det som huvudsakligen framgick var vilka kanaler som används. Detta kan delvis bero på det tidiga skede som projektet ännu befinner sig i.

Flödena till fastighetsägarna

I de båda fallen undersökta i denna studie, *Lev din dröm FBG* i Falkenberg och *Hus på landsbygden* i Östhammar, grundar sig projekten i ett främjande av en levande landsbygd. Projekten strävar efter att bibehålla och öka befolkningmängden på landsbygden för att på så sätt bevara och utveckla den service som finns där idag. Detta formulerades i Falkenbergs vykortsutskick till fastighetsägare:

För att vi ska kunna bibehålla och utveckla service på Falkenbergs landsbygd behöver vi bli fler, därför har vi lanserat ett nytt projekt som heter Lev din dröm FBG. Syftet är att locka fler entreprenörer till vår fantastiska landsbygd.

Här uttrycks projektets syfte samt varför projektet behövs. Texten är skriven i vi-form, vilket ger en känsla av att författaren (husinventeringsprojektet) och mottagaren (fastighetsägaren) står nära varandra och har gemensamma intressen i

frågan. Projekten placerar sig själv i fastighetsägarnas nätverk. I Östhammars presentationstext om projektet *Hus på landsbygden* finns en liknande formulering:

Om outnyttjade hus får nya invånare ger det mer liv på landsbygden. Flera som ger underlag för service och flera som kan vara med i gemenskap, föreningar och bidra i största allmänhet.

Här vävs även de outnyttjade fastigheternas roll in i projektets syfte. De är bostäderna som de nya invånarna kan flytta in i. Utöver det är syftet detsamma som i Falkenberg: Projektet vill få fler människor att bosätta sig på landsbygden, för att på så sätt bidra till en bibehållen service och en levande landsbygd. Den levande landsbygden skrivs i citatet ovan ut som att fler kan vara med i gemenskapen, föreningar och bidra till lokalsamhället. Texten presenterar vilket intresse som fastighetsägarna och lokalborna kan ha i husinventeringsprojektet. Flödena till fastighetsägarna är i båda projekten inriktade på att medvetengöra dessa om vilken vinning de har i att få fler invånare till deras landsbygd.

4.3.3. Matchmaking för en självbärande landsbygd

Hur verkar husinventeringsprojektet som en matchmaker, en sammanförare, och inte bara en mäklare? Det gör de genom att de bereder väg för intressenter och fastighetsägare att mötas. Detta snarare än att projektet själv sköter kommunikationen mellan noderna. Projekten skapar en arena där fastighetsägare och intressenter kan mötas och bygga en relation. En informant i Falkenberg gav ett exempel på hur detta kunde gå till:

Och i detta fallet var det ju inte ett hus vi direkt förmedlade, utan vi sa till N och E att 'Åk på den vägen så finns det ett hus som jag tror att ni skulle vilja gilla, jag har hört att grannen bor bredvid...' liksom och använda sig av den här lokalkunskapen... 'Knacka på hos grannen, för det är hon som äger den fastigheten också'. Och så gjorde dom ju det och hittade... ja dom relationerna, och fick köpa huset då. Så att det handlar ju mycket om det här relationskapandet också. /.../ För det är ju så viktigt att det klickar mellan den som vill flytta ut och den som äger fastigheten. (Informant i Falkenberg 2020-04-15)

Informanten lyfter i detta citatet vikten av att de tidigare isolerade noderna ska bygga en egen relation. Det som uttrycks i citatet är ett exempel på den inriktning på socialt kapital som denna studie grundar sig i, nämligen hur en aktör via sitt nätverk kan nå specifika resurser och skapa ett samband mellan två aktörer (Burt 1995). Projektet har kontakter med både fastighetsägarna och lokalbefolkningen vilket har gett dem information om var det kan finnas en fastighet. På den andra sidan rinken har projektet även kontakt med människor som är intresserade av att hitta en fastighet. Projektets unika position mellan de båda noderna har gjort att det har den information de behöver för att leda intressenterna i citatet i rätt riktning. De vet vem som äger fastigheten och kan därför råda intressenterna att ta kontakt med

denna för att påbörja en relation. Projektet har därmed med hjälp av dess kontakt med båda noder sänkt tröskeln för dem båda att mötas.

I Östhammar framträdde en liknande metod för att sammanföra fastighetsägare och intressenter. En informant betonade vikten av att matcha ihop rätt intressent med rätt fastighet. Istället för att direkt hänvisa intressenter till specifika fastigheter delgav projektet information om fastigheterna så att intressenterna själva fick fatta det beslutet.

Det är därför som det här med matchningen är en lite viktig grej i dessa projekt. Man måste ju se vem man försöker koppla ihop med vem. Om man går tillbaka till vad jag har gjort hittills, då har jag ju då den här e-postlistan på intresserade människor som letar /.../ Jag skickade till dom som jag har som är seriösa intressenter, alla dom fick utskicket. Men jag beskrev objekten, så att dom ska fatta att det är ingen idé... Att det där passar inte dig, ring inte på det du som letar efter ett sjö-nära sommarhus, för det här ligger mitt inne i skogen... (Informant i Östhammar 2020-04-20)

Även i projektet i Östhammar finns en medvetenhet om att föra samman rätt intressent med rätt plats. De har samma strategi som i Falkenberg, att bana väg för att detta ska kunna ske. Skillnaden som kan ses i de båda citaten ovan är att Falkenberg har en närmare kontakt med den enskilda intressenten, i hur de riktar sig direkt till denne med tips om en fastighet som de tror intressenten skulle gilla. I Östhammar presenterar projektet i stället de olika fastigheterna för intressenterna, för att dessa själva ska kunna se och välja vilken som passar dem. Denna mailkontakt är dock en som även Falkenberg använde sig av.

En intressent som tar steget att flytta till en av fastigheterna i projektet kommer bli en del av lokalsamhället. Detta är som nämnts tidigare en del av grundtanken till husinventeringsprojektet, att öka antalet invånare på landsbygden och få fler som nyttjar och bidrar till servicen som finns där. Vare sig intressenten i fråga har ett intresse i att engagera sig i föreningsliv eller liknande, kommer de med stor sannolikhet att ta del av den service som finns där. Intressenterna blir en del av lokalsamhället. Här gör sig återigen Burts (1995) inriktning på socialt kapital i hans teori om strukturella hål påmind. Den inriktningen fokuserad på i denna studie lyder under principen att lika gillar lika. Människor tenderar att dras till människor som liknar dem själva. Det skapar en grund för att en relation ska skapas. Likheten i karaktär och intressen främjar inte bara att relationer ska uppstå utan också för att relationer ska upprätthållas och bibehållas (ibid.). Detta kan vara en förklaring till varför projekten väljer att lägga vikt vid att hjälpa rätt intressent att hitta rätt fastighet. De vill att intressenten ska trivas på platsen och känna sig välkommen och hemma i lokalsamhället. Intressenterna ska optimalt bli en del av lokalsamhället på lång sikt för att säkra servicen. Framför allt i Falkenberg lyfter

informanterna hur de vill att landsbygden ska bära sig och sin service själv. Alla ska hjälpas åt och känna sig behövda.

4.4. Ringarna på vattnet i Sveriges landsbygdskommuner?

I detta avslutande kapitel kommer husinventeringsprojektens roll på den kommunala arenan presenteras kort. Syftet med det är att försöka placera fallen i en nationell kontext med bakgrund i studies forskningsintresse, det vill säga behovet av att vända befolkningstrenden på landsbygden.

I flera av intervjuerna lyftes kontakten projekten hade med andra kommuner runt om i Sverige. *Lev din dröm FBG* har inlett ett samarbete med grannkommunen Hylte, då Falkenberg inte har tillräckligt med fastigheter för att tillgodose alla deras intressenter. Genom intervjuerna framkom att det finns ett stort intresse bland flera andra kommuner i landet att starta liknande projekt. *Lev din dröm FBG* har varit i kontakt med ett femtiotal kommuner som har hört av sig sedan projektets nationella genomslag. Många av dessa kommunerna har precis som Östhammar hört av sig för att få råd och tips om hur de ska gå tillväga för att själva starta upp ett projekt. *Hus på landsbygden* i Östhammar har i sin tur sedan start blivit kontaktade av en grannkommun som visat intresse för ett samarbete. Intresset för denna typ av projekt verkar med andra ord vara stort i landets kommuner. Projekten skapar ringar på vattnet i det kommunala landskapet. De kan ses som att de föregår med ett gott exempel och leder vägen för vad en av informanterna kallade ”landsbygdens revansch”.

Att intresset för projekt som *Lev din dröm FBG* och *Hus på landsbygden* spridit sig till andra svenska kommuner kan bero på att flera av Sveriges landsbygdskommuner strävar mot samma mål: att vända befolkningstrenden på landsbygden. För att ge den solidariska andan lite perspektiv vill jag lyfta ytterligare en aspekt av Ronald Burts teori om strukturella hål (1995), som inte har behandlats i denna studie. Denna teori baseras på grundförutsättningen att det råder en konkurrens. Då fokus valts att läggas på hur de strukturella hålen överbryggas, snarare än hur det positionerar analysobjekten (husinventeringsprojekten) på en konkurrensmarknad har detta inte adresserats i resultatet. Det går dock trots det att argumentera för att det råder en form av konkurrens som projekten förhåller sig till, nämligen den om intressenterna. En informant uttryckte problematiken väl:

[...] om man tänker ur ett kommunalekonomiskt perspektiv, så är det ju så att vi kommer tvingas att bli fler på landsbygden, för att kunna bibehålla, och liksom upprätthålla den servicen vi har idag, och till och med kunna utveckla den. För det kommer ju tuffare tider för

kommunerna. Alla Sveriges kommuner har det ju så, tyvärr. Det blir äldre och äldre [befolkning på landsbygden] och vi får lägre skatteunderlag in i vår gemensamma pott. Och det kommer innebära att vi kommer behöva bli fler, för att upprätthålla det då. (Informant i Falkenberg 2020-04-15)

Här talar informanten dels för sin egen kommun, men berör även en utmaning som alla Sveriges landsbygdskommuner står inför. Det kommer tuffare tider. De kommer behöva bli fler. För att upprätthålla servicen som finns på landsbygden, som är en förutsättning för många människor att kunna och vilja bo där, behövs det fler människor (jfr Tillväxtverket 2020). De båda fallen i studien riktar sig i olika grad till storstadsregioner och intressenter som inte lägger någon större vikt vid vilken kommun de flyttar till. En informant uttryckte det som att ”det är läget som man vill åt”. Enligt Burt (ibid.) besitter aktören som brygger över det strukturella hålet en konkurrensfördel på den kommunala arenan om nya bosättare på landsbygden. Den aktören som i detta fall är husinventeringsprojektet. Detta är dock något som inte har varit i fokus i denna uppsats, men som kan lämnas vidare att undersökas närmre i framtida studier.

Sammanfattningsvis så kan det konstateras att den aktör som ser och överbrygger ett strukturellt hål har större utrymme för att agera kreativt och nyskapande (Burt 2004). Den beträder aldrig tidigare beträdd mark och kan därför bereda ny väg. Detta kan vara en del i framgången i denna typen av projekt som har börjat sprida sig runt om i landet. De fyller ett tomrum som är rätt i tiden. Slutligen är den som bygger bron över hålet i många fall bemött med positiv respons från kollegor och omgivningen, vilket är något som det vittnas om i båda fallen i denna studie. Det arbete som husinventeringsprojekten gör är därför att bygga en bro över ett strukturellt hål. De matchar ihop landsbygdsdrömmare med fastighetsägare på landsbygden.

5. Sammanfattning

Denna studie har med hjälp av en nätverksanalys undersökt hur husinventeringsprojekten *Lev din dröm FBG* i Falkenberg kommun och *Hus på landsbygden* i Östhammar kommun arbetar för att sammanföra två isolerade noder i sitt nätverk. Husinventeringsprojekten är den centrala noden och de isolerade noderna är fastighetsägarna och intressenterna.

Länkarna varigenom projektet förmedlar information och tjänster till fastighetsägare och intressenter är media, vykortskick, mail samt personliga möten. Valet av huvudkanal är baserat på de kommunala förutsättningarna och den aktör eller nod som projekten riktar sig till.

Flödena till intressenterna är i Falkenberg präglade av landsbygdens mjuka värden. Informationen till intressenter ger dem en bild av vad ett liv på landsbygden kan innebära, i form av exempelvis mer tid och en närhet till naturen. Projektet förmedlar en bild av ett livsstilsideal. Flödena i Östhammar är i större grad riktade till kommunens invånare för att visa på att positiva saker sker i kommunen. Vidare så är projektet i ett tidigare skede vilket kan förklara den inte lika etablerade strategin. Slutligen är flödena till fastighetsägarna liknande i de båda kommunerna. Tonvikten läggs på vad nya invånare i bygden kan ge för fördelar till lokalborna. Ökat underlag till service och fler människor till föreningslivet är exempel på detta.

Husinventeringsprojekten besitter en unik position att sammanföra fastighetsägare och intressenter. Detta då de har en fot hos båda noder – hos fastighetsägarna då projekten är lokalt förankrade och har en lokalkännedom, hos intressenterna då de har en kännedom om vad det är som lockar dessa till landsbygden. Detta gör att de kan skapa en arena där de båda noderna kan mötas, genom att synliggöra för dem vad de kan få ut av att bygga en relation med varandra. Husinventeringsprojektens roll är som betonats inte att agera mäklare, utan att föra samman de båda isolerade noderna. De är en matchmaker. Då det är en obeträdd mark mellan fastighetsägare och intressenter har projekten fått ett större kreativt utrymme för nya idéer (Burt 2004). I enlighet med Burts (1995) teori om strukturella hål har båda projekten mötts med övervägande positiv respons, både från inom kommunen och i nationell media.

Litteratur

Publicerad litteratur

- Amcoff, Jan & Westholm, Erik (2007). Understanding rural change—demography as a key to the future. *Futures*, vol. 39, ss. 363-379
- Bjerke, Lina & Johansson, Sara (2015). *Företagande och arbetsliv i Sveriges lands- och stadsbygder*. Jönköping: Jönköping international business school.
- Brinkmann, Svend & Kvale, Steinar (2011). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2:5. Lund: Studentlitteratur.
- Burt, Ronald S. (1995). *Structural holes: The social structure of competition*. Harvard: Harvard University Press.
- Burt, Ronald S. (2004). Structural Holes and Good Ideas. *American Journal of Sociology*, vol. 110 (2), ss. 349–399
- Eimermann, Marco (2012). Exploring Dutch migration to rural Sweden: International counterurbanisation in the EU. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, vol. 103 (3), ss. 330–346
- Engdahl, Oskar & Larsson, Bengt (2007). *Sociologiska perspektiv - Grundläggande begrepp och teorier*. 1:3. Lund: Studentlitteratur.
- Halfacree, Keith (2008). To revitalise counterurbanisation research? Recognising an international and fuller picture. *Population, space and place*, vol. 14, ss. 479-495
- Kaijser, Lars & Öhlander, Magnus (2014). *Etnologiskt fältarbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindgren, Urban (2003). Who is the counter-urban mover? Evidence from the Swedish urban system. *International journal of population geography*, vol. 9 (5), ss. 399-418
- Norrström, Lena (2014). *Motivet till klivet – En studie av drivkrafterna och meningsskapandet inom en ny grön utflyttningsvåg för självhushållning*. Sveriges lantbruksuniversitet. Institutionen för stad och land. (Studentarbete)
- Putnam, Robert D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.
- Sadow, Erika & Lundholm, Emma (2019). Which families move out from metropolitan areas? Counterurban migration and professions in Sweden. *European Urban and Regional Studies*, vol. 00, ss. 1–14

- Sanne, Christer (2012). *Hur vi kan leva hållbart 2030*. Stockholm: Naturvårdsverket. (Rapport 6524).
- Svensson, Torsten & Teorell, Jan (2007). *Att fråga och att svara: samhällsvetenskaplig metod*. 1. uppl. Stockholm: Liber.
- Tillväxtverket (2020). *Landsbygdens kompetensförsörjning - redovisning till regeringen*. Tillgänglig: <https://tillvaxtverket.se/download/18.4c5fedbe1712dcc3b3a81e50/1586259902296/Slutredovisning%20om%20landsbygders%20kompetensf%C3%B6rs%C3%B6rjning%20%C3%84%202019-1134-03.pdf> [2020-05-26]
- Ulver, Sofia (2012). *Den nygröna människan - En översikt av landsbygdens status i förändring*. Lund: Lunds universitet Ekonomihögskolan.
- Westholm, Erik (2018). På landsbygden intet nytt? I: Syssner, Josefina, *Nya visioner för landsbygden*. Boxholm: Linnefors förlag, ss. 41–61
- Woods, Michael (2011). *Rural*. London: Routledge.

Internetkällor

- Alternativ.nu (2020). *Startsida*. Tillgänglig: <https://www.alternativ.nu/> [2020-05-05]
- Eijde, Malin (2020). "Jag har pappa på axeln". *Dagens nyheter*, 1 april.
- Globala målen (2017-10-04). *Vad betyder hållbar utveckling?* Tillgänglig: <https://www.globalamalen.se/fragor-och-svar/vad-betyder-hallbar-utveckling/> [2020-05-20]
- Hellström, Magnus (2020). Ödehus söker ägare - Östhammar vill befolka landsbygden. *SVT Nyheter*, 4 maj.
- Hjälp, vi har köpt en bondgård!* (2020). "Vad har vi gjort?!" [TV-program] Sveriges television, SVT play, 2 april.
- Johansson, Thommy (2019). Nu ska tomma hus i Tornedalen fyllas. *SVT Nyheter*, 11 juni.
- Jones, Evelyn (2019). Barndomsvännerna lämnade storstaden och skapade ett nytt liv på landsbygden. *Dagens nyheter*, 8 april.
- Jordbruksverket (2020). *Lokalt ledd utveckling genom leader*. Tillgänglig: <https://jordbruksverket.se/stod/lokalt-ledd-utveckling-genom-leader/det-har-ar-lokalt-ledd-utveckling-genom-leader> [2020-05-21]
- Kommuner i siffror (2019). Tillgänglig: <https://kommunsiffror.scb.se/?id1=0382&id2=1382> [2020-05-02]
- Lev din dröm FBG (2019). *Obebodda hus - En hållbar outnyttjad tillgång*. Tillgänglig: <http://levdindromfbg.se/index.php/obebodda-hus-var-husinventering> [2020-05-02]
- Lev din dröm Hylte (2019). Tillgänglig: <http://levdindromfbg.se/index.php/hylte> [2020-05-21]
- Lev din dröm Oskarshamn (2020). Tillgänglig: <https://www.levdindromohamn.se/> [2020-05-20]

- Lundström, Simon (2019). Vill locka företagare till tomma hus på landsbygden. *SVT Nyheter*, 9 januari.
- P4 Halland* (2018). Hus står tomma på landsbygden [Radioinslag] Carlsson, A. & Madelene, T. Sveriges radio, 28 november.
- Upplandsbygd lokalt ledd utveckling (2019). *Småprojekt Uppbyggarna - UB17 - Hus på landsbygden. Upplandsbygd lokalt ledd utveckling*. Tillgänglig: <http://www.upplandsbygd.se/beviljade-projekt/view/56/smaprojekt-uppbyggarna---ub17---hus-pa-landsbygden/> [2020-03-24]
- Östhammar kommun (2020-01-22). *Inventering av obebodda hus kan ge Östhammars landsbygd nytt liv*. Tillgänglig: <http://www.osthammar.se/sv/nyheter/2020/inventering-av-obeboada-hus-kan-ge-osthammars-landsbygd-nytt-liv/> [2020-05-20]